

Baloldali Foglalkoztatáspolitikai Program

1.0

Szakmai és társadalmi egyeztetésre

2012. november

Tartalom

I.	Foglalkoztatás és foglalkoztatáspolitikai politika Magyarországon	3
1.	Magyarország nem tudott kikerülni az alacsony foglalkoztatás csapdájából	3
2.	A lemaradás meghatározott rétegekre, térségekre koncentrálódik.....	6
3.	A munkaerőpiaci alkalmazkodás korlátai	8
4.	Rugalmatlan a foglalkoztatás?.....	10
5.	A hatékony munkaerőpiaci eszközrendszer feltétele a reális foglalkoztatáspolitikai stratégia	11
II.	Az Orbán kormány válaszai az alacsony foglalkoztatásra	12
1.	A romló munkavállalási feltételek rontják a munkára ösztönzés hatáskörét	13
2.	A versenyszférában csökken a foglalkoztatási lehetőségek száma és az azt támogató eszközök nagyságrendje	16
3.	A kínálat erőltetett, tényleges kereslettel alá nem támasztott növelése	18
4.	Az Orbán kormány oktatáspolitikája aláássa a munkakínálat minőségi fejlesztésének lehetőségét.....	20
5.	Szétesett a foglalkoztatási szervezet.....	20
III.	A foglalkoztatáspolitikai célok csak más szakpolitikai célokkal együtt értelmezhetőek.....	21
IV.	A célok teljesítéséhez a munkaerőpiaci politikában és az ahhoz kapcsolódó területeken szükséges lépések.....	23
	Melléklet: A szociális gazdaság fogalma, funkciója	36

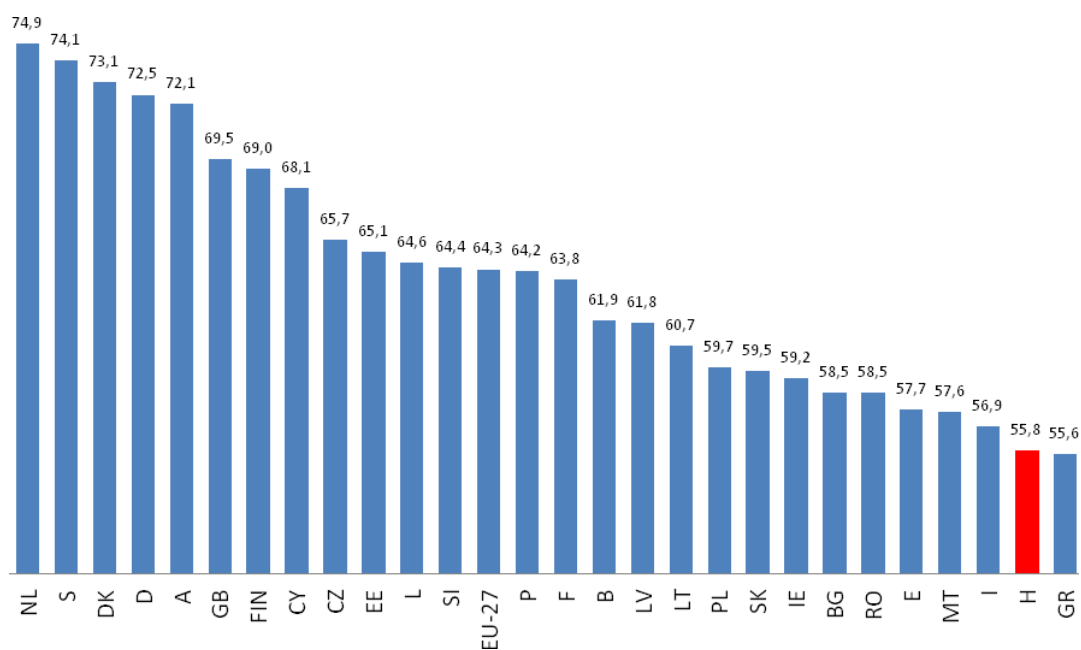
A foglalkoztatás döntően befolyásolja mind az egyének, mind a társadalom egészének életminőségét. Az egyén szempontjából a munka a jólét, a biztonság és a közösségi életben való részvétel alapvető feltétele. **Ezért a Magyar Szocialista Párt foglalkoztatáspolitikája az embereket állítja középpontba, és egymás iránti szolidaritásra épül.** A társadalom és a gazdaság szempontjából a foglalkoztatás, a munkalehetőségek számának növelése a versenyképesség és a gazdasági növekedés meghatározó tényezője, a társadalmi kohézió erősítésének és az esélyteremtésnek nélkülözhetetlen eszköze.

I. Foglalkoztatás és foglalkoztatáspolitikai Magyarország

1. Magyarország nem tudott kikerülni az alacsony foglalkoztatás csapdájából

Magyarországon a foglalkoztatás beragadt egy igen alacsony szinten. **2011-ben az 55,8%-os foglalkoztatási rátánkkal az Unió utolsó, utolsó előtti helyére csúsztunk** (most éppen Görögország van mögöttünk).

A 15–64 éves népesség foglalkoztatottsága 2011-ben

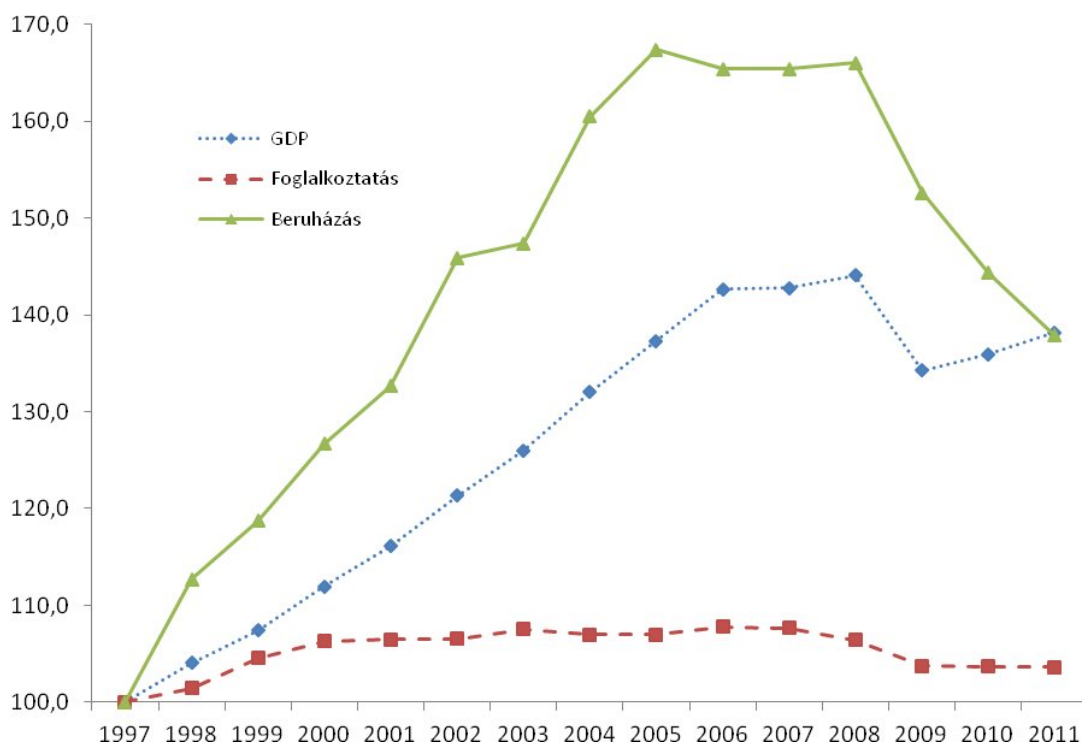
Forrás: Eurostat

Kevés embernek van munkahelye, de akinek van, az igen sokat dolgozik. Az egy dolgozóra jutó, ténylegesen ledolgozott munkaidő tekintetében (Görögország után!) a második helyen állunk.

Az alacsony foglalkoztatási szint korlátozza az ország növekedési lehetőségeit, súlyos terheket ró a családokra és az egész társadalomra. A 90-es évek közepe óta valamennyi párt választási programjának fontos célkitűzése volt, hogy ki tudjunk törni az alacsony foglalkoztatás csapdájából, de a fellendülés mérsékelt volt és átmenetinek bizonyult.

a) A foglalkoztatás 1997-ben érte el a mélypontját. A következő évben megkezdődött egy igen lassú növekedés, és tartott **2006-ig**. Ezalatt **43%-kal nőtt a GDP, 65%-kal a beruházások, és mindössze 8%-kal a foglalkoztatottak száma**. Ez annak ellenére volt így, hogy a foglalkoztatókat terhelő járulékok érzékelhetően csökkentek: az 1998-as 39%-os járulékszint 2006-ig 29%-ra mérséklődött (bár közben emelkedett az alacsonyabb kereseteket aránytalanul terhelő fix egészségügyi hozzájárulás). **2011-ig** azután - lassuló növekedés és beruházások mellett - **a foglalkoztatás-növekménynek csaknem a felét elvesztettük**.

GDP, a beruházások és a foglalkoztatás növekedése 1997-2011

Forrás: KSH

A gazdasági növekedés a foglalkoztatás bővüléséhez elengedhetetlen, de nem elégséges feltétel. A gazdaság fejlődése, a beruházások, a termelékenység javulása rendszerint meghatározott ágazatokban és térségekben koncentrálódik, az ebből kimaradó gazdasági és földrajzi területek lemaradása nő. Semmiképpen nem igazolódott, **lefegyverző tévedésnek bizonyult az az évekig uralkodó feltételezés, hogy a foglalkoztatás képes „kinővekedni” a feszültségeit, egyenlőtlenségeit.** Sőt, mivel a termelékenység javulása meghatározott ágazatokban és térségekben koncentrálódik, az ebből kimaradó gazdasági és földrajzi területek lemaradása, s ezzel az egyenlőtlenségek erősödhetnek.

- b) A KKV-k a foglalkoztatás kulcsszereplői, a kis és közepes (250 főnél kevesebbet) foglalkoztató cégeknél alkalmaznak a munkavállalók 70%-át. A KKV-k fele (10 fő alatti létszámot foglalkoztató) mikrovállalkozás. Nagy része instabil, nem képes, nem is akar növekedni, jövedelemtermelő képessége, hatékonysága alacsony: a kisvállalatok közel 70 százalékkal, a közepes vállalatok 140 százalékkal, míg a nagyvállalatok 220 százalékkal termelékenyebbek a mikrovállalkozásoknál. A nagyvállalatok foglalkoztatási súlya összességében ugyan kisebb, de meghatározó módon befolyásolják a magyar munkaerőpiaci folyamatokat. Akár egyetlen cégnek az elindítása (Mercedes), vagy bezárása (Nokia, Malév) jól érzékelhető elmozdulást okoz a foglalkoztatási statisztikában.

A foglalkoztatás bővítését nem csupán a magas bérterhek és az egyéb adminisztratív terhek akadályozzák, a szabályozás minőségével is komoly gondok vannak, még normál gazdaságpolitikai feltételek fennállása esetén is. A bizonyos vállalatméretig, jövedelemig érvényesíthető költség-elszámolási lehetőségek, az adózási és egyéb szabályokba illesztett kedvezmények miatt ugyanis **a vállalkozásoknak nem éri meg egy határon túl létszámukat növelni.** Ezért a vállalkozások növekedésének torz dinamikája (annak hiánya) több tekintetben is ellentétes a nemzetközi trendekkel:

- az önfoglalkoztató vállalkozások nem kezdik el családtagjaikat legálisan bevonni a munkába, és nem alakulnak át családi vállalkozássá;
- az önfoglalkoztató vállalkozások közül csak nagyon kevés kezd el alkalmazottat foglalkoztatni (az új vállalkozások 80-85 százaléka is 1 fős vállalkozásként alakul meg);
- a középvállalatok nem növekednek.

Az unortodox gazdaságpolitika azután ezeket a rendszerproblémákat is gigantikussá képes növelni.

Ilyen háttérrel **nehéz jól célozni foglalkoztatáspolitikai intézkedéseket**, követni azok hatását, különösen ha figyelembe vesszük a fekete, nem bejelentett foglalkoztatás feltételezett méreteit is (kutatási adatok szerint a munkaerő-felmérésben 10-15 százaléknyi a feketemunkás, s akár ugyanennyien lehetnek, akik meg sem jelennek a statisztikában). A KKV-k differenciálatlan, átfogó támogatására alapozott foglalkoztatáspolitikai sikeressége sokszor illuzórikus, nagyon sok pénzt igényel, a források elaprózódhatnak, felhasználásuk nem átlátható, nem mérhető.

2. A lemaradás meghatározott rétegekre, térségekre koncentrálódik.

Magyarországon nagyobbak a szakadékok, mint a fejlett világ más országaiban.

- a) A diplomások foglalkoztatása megközelíti az uniós szintet, a középfokú végzettséggel rendelkezőké sincs nagyon távol attól, **a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők körében viszont igen nagy a lemaradásunk**. Az Unióban a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező 25-64 éveseknek 53, míg hazánkban csak 37%-ának van fizetett jövedelemszerzési lehetősége.

A 25-64 évesek foglalkoztatási rátája, a legmagasabb iskolai végzettség szerint 2011-ben

	Legfeljebb alapfokú	Középfokú	Felsőfokú
EU-27	53,0	65,5	82,1
Magyarország	36,5	70,1	78,4

Forrás: Eurostat

A **megváltozott munkaképességűeknek alig több mint 20%-a volt foglalkoztatott** a KSH célzott felmérése szerint, feleannyi, mint az Unió fejlett országaiban. Viszonylag jó helyzetben vannak az ún. legjobb munkavállalási korban lévő 25-54 évesek. 73%-uk foglalkoztatott, itt az átlagosnál kisebb, 5%-os a hátrányunk az EU-hoz képest. A **legégetőbb korosztályos problémák a fiataloknál** vannak, a 15-24 évesek 18%-ának van munkahelye, ez az uniós átlagnak mintegy fele. Van **lemaradásunk az idősök foglalkoztatásában** is, de itt legalább azt elmondhatjuk, hogy valamelyest javul a helyzet

a nyugdíjkorhatár emelkedése miatt, valamint azért, mert egyre magasabb iskolai végzettségűek lépnek idősebbek korba, s ők már tovább tudnak/akarnak munkában maradni. A nők foglalkoztatásában általában kisebb a lemaradásunk az uniós átlagtól, mint a férfiakéban, de **Magyarországon a legalacsonyabb a kisgyermekes nők foglalkoztatása.**

Meghatározóak és nagyon stabilnak bizonyulnak a területi különbségek, a keletnyugati lejtő. A legkedvezőtlenebb helyzetben munkaerőpiaci szempontból is a gyenge infrastruktúrával, alacsony iskolai végzettségű népességgel, fejletlen kereskedelmi és szolgáltató szektorral jellemezhető (észak-alföldi, dél-alföldi és dél-dunántúli) régiók vannak, valamint az Észak-magyarországi Régió, amelynek kritikus helyzetét a nehézipar összeomlása idézte elő. Különösen a kisebb települések helyzete válságos, ahol gyakorta nagyon zárt munkaerőpiacok jöttek létre: munkahelyek még véletlenül sem keletkeznek (kivéve a néhány „állami állást” és a közfoglalkoztatást), és a rossz utak, vagy a hiányzó tömegközlekedés miatt nem lehet elérni a közeli településre akkor sem, ha ott kínálkozna munkalehetőség.

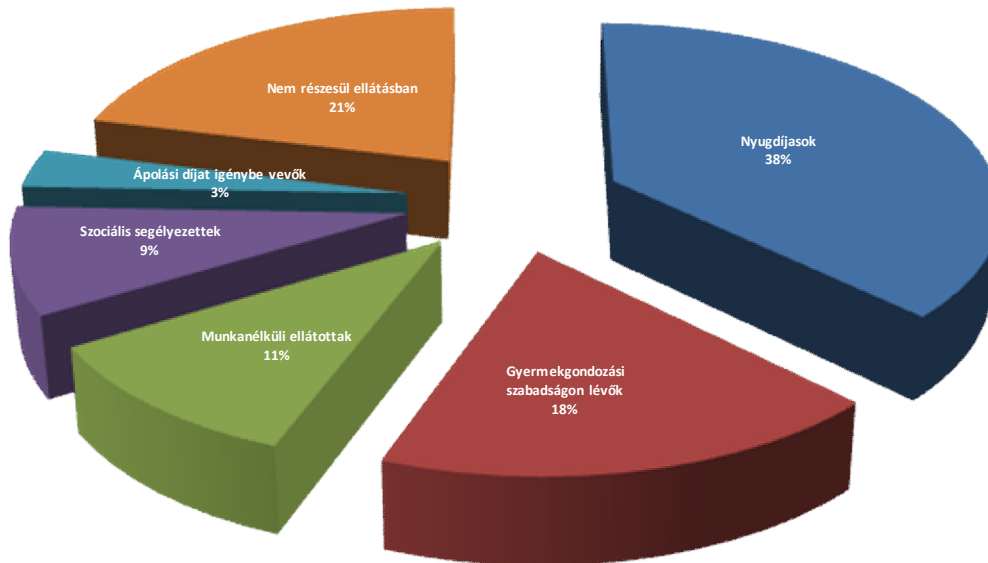
A területi különbségek 2008-2009-ben kisebbek lettek. Bár a válság hatására mindenütt nőtt a munkanélküliség, de az jobban sújtotta a fejlettebb régiókat. 2009 után elindult egy visszarendeződés.

A hátrányok – az iskolázatlanság, a foglalkoztatási lehetőségek teljes hiánya, a megromlott egészségi állapot, stb. – gyakran többszörösen összeadódnak, és alapvetően meghatározzák egy társadalmi csoportnak a helyzetét. Ebben a mély csapdában vannak a **romák, akiknek foglalkoztatottsága szakértői becslések szerint nem éri el a 30 százalékot.** Kirekesztett élethelyzetük egyre gyakrabban etnikai konfliktusokkal is terhelt, főleg Észak-Kelet-Magyarország legszegényebb térségeiben, településeiben. Az csak fokozza az előítéleteket, ha a súlyos problémahalmazt nem komplex módon, hanem csak szociálpolitikai eszközökkel próbálják kezelni, nagyrészt azokra a helyi közösségekre hárítva át a terheket, amelynek tagjai közül sokan maguk is igen nehezen élnek.

- b) **A jóléti ellátásoknak kezdetben komoly szerepe volt abban, hogy nem alakultak ki számottevő feszültségek.** 1 millió 700-800 ezer 15 évesnél idősebb, de a nyugdíjkorhatárnál fiatalabb ember él Magyarországon, aki nem tanul és nincs bejelentett foglalkozása sem. Több mint 600 ezren rokkantsági, vagy öregségi ellátást

kapnak, 300 ezer felett van azoknak a száma, akik valamilyen gyermekgondozási ellátást vesznek igénybe, 470 ezren munkanélküliek (ők azok, akik aktívan keresnek állást) és 360 ezren vannak ún. egyéb inaktívak (nem tanulnak, állást sem keresnek, és kimutatható jövedelmük sincs).

A nem tanuló nem foglalkoztatottak ellátásai

Forrás: KSH

A munkaerőforrásként elvileg számba vehető népesség - a munkanélküliek, és főleg a gazdaságilag inaktívak - létszáma nagy tehát, de jelentős hányaduk véglegesen, vagy hosszú időre távol került a munkaerőpiactól. Számukra **egy meginduló növekedés sem nyújtana perspektívát, csak alaposabb felkészülést, „munkaerőpiaci rehabilitációt” követően.**

3. A munkaerőpiaci alkalmazkodás korlátai

- a) Az iskolarendszerből kikerülőket jelentős része nem rendelkezik a munkaerőpiacon hasznosítható képzettséggel és kompetenciákkal. **Hiába van munkaerőből túlkínálat, sokszor mégsem találnak elegendő, megfelelő tudással, képességekkel, kultúrával rendelkező, minőségi munkaerőt a termelésüket bővíteni, technológiát váltani, új vállalkozásokat beindítani kívánók, vagy egyszerűen csak háztartási-családi segítséget**

keresők. Sokszor fizikai munkára, szakmunkakörre is nehéz embert találni. Holott a munkavállalási korúak közül több 1 millió 800 ezer a szakmunkás végzettségű, ebből 1 millió 400 ezer a foglalkoztatott, 400 ezrüknek viszont nincs (bejelentett) foglalkozása, munkanélküli, vagy egyszerűen eltűnt. Nincs információ arról, nekik miért nincs munkájuk: nem tudják megtalálni egymást a munkáltatókkal, vagy nem értenek a szakmájukhoz (rossz volt a képzés), nincs a lakóhelyükön az adott végzettséggel betölthető munkahely, vagy ugyan van ilyen munkahely, de a munkakörülmények elviselhetetlenül rosszak, vagy rendkívül alacsony bért ajánl a munkáltató.

A kereseti arányok ugyanis nem utalnak a jelentős keresletre: a fizikai foglalkozásúak keresete mintegy fele a szellemi foglalkozásúakénak. Más jelzések is mutatják, hogy a vállalatok nem csak a szakirányú képzettséget várják el, hanem ennél is nagyobb mértékben az általános készségek meglétét: a felsőbb végzettséggel rendelkezők ugyanis rendre kiszorítják az alacsonyabb képzettséggel rendelkezőket, és egy-egy foglalkozáson belül lényegesen többet fizetnek azoknak, akik nem szakiskolából, hanem szakközépiskolából jöttek.

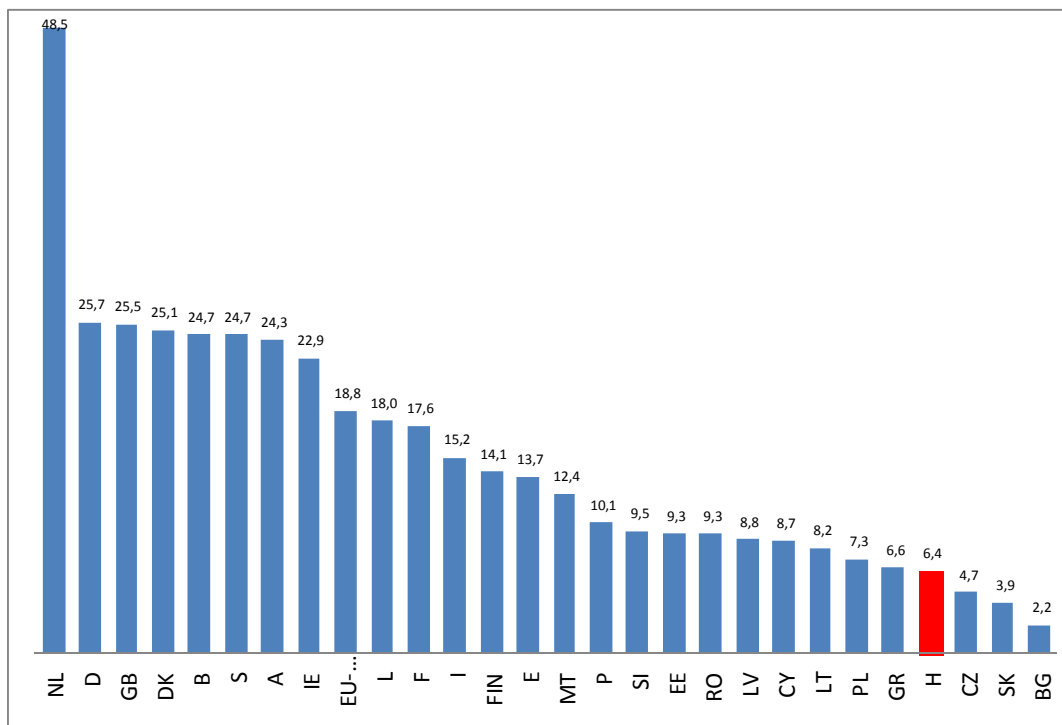
- b) A felnőttképzés ezt a hiányt csak részlegesen képes pótolni, mivel – az OECD felmérései szerint – Magyarországon különösen igaz, hogy az egész életen át tartó tanulásban legkisebb arányban azok vesznek részt, akiknek erre a legnagyobb szüksége lenne. A felnőttképzésen belül a szakképzés és a szakmai továbbképzés a meghatározó. Majdnem teljesen hiányzik az általános célú felnőttképzés, amely képes lenne pótolni az alapképzettségbeli hiányokat, ami pedig előfeltétele a társadalmi hátrányok mérséklésének, ezzel együtt a felnőttképzés eredményességének.
- c) **A kereslet és kínálat területi alkalmazkodásának problémái a hozott intézkedések ellenére sem enyhültek.** Az autópályák kiépülése csak akkor enyhítette a regionális különbségeket, ha az adott térségen megfelelő képzettségű, munkát kereső népesség él, és ha az építéseket egyéb fejlesztések kísérik. A tömegközlekedés visszaszorulása és megdrágulása miatt egyre komolyabb gondot jelent a kistérségeken belüli ingázás is, különösen az alacsony munkaerő-piaci státuszú álláskereső esetében.

4. Rugalmatlan a foglalkoztatás?

A szakpolitikai intézkedéseket megalapozó kormányzati anyagok a foglalkoztatás (munkakínálat?) alacsony szintje mellett a munkaerőpiac rugalmatlanságában látják a fő problémát. A munkaerőpiac rugalmasságát mérő mutatók alapján talán valóban az EU-s országok alsó harmadában helyezkedünk el, de igen nagy a szóródás, és nem is lehet sok mindent mérni.

- a) Tény, hogy az un. atipikus munkák aránya nemzetközi összehasonlításban alacsony. **A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az uniós átlagnak a harmada, bár igen nagy az országok között a szóródás.** A munkaidő ésszerűbb elosztásának bőven lenne terepe, de a 7 euró körüli magyar bruttó órabért alapul véve egyelőre illúzióknak tűnik a részmunkaidő széleskörű elterjedésével számolni. Lehet persze számos példát hozni az Európai Unióból, de a mintaországok sokkal fejlettebbek, gazdagabbak nálunk, 25-30 eurós munkabérek osztozkodnak (tegyük hozzá: meglehetősen hasonló árszínvonal mellett). Ráadásul a magyar bruttó bérekből még az elvonás is nagyobb. A határozott idejű foglalkoztatás tekintetében jóval kisebb a lemaradásunk. Folyamatosan bővül a munkaerő-kölcsönzés is.

A részmunkaidőben foglalkoztatottak aránya az Európai Unióban 2011-ben, %

Forrás: Eurostat

b) **A belföldi mobilitás lehetőségei korlátozottnak bizonyultak** a területi különbségek kiegyenlítésében. Az ingázás ma ugyan meghaladja a 90-es évek előtt mért értékeket, de a változásoknak inkább voltak szuburbanizációs, mint munkaerőpiaci okai.

A foglalkoztatás és a munkanélküliség regionális különbségei azonban stabilan és tartósan fennmaradtak, a viszonylag kiegyenlített bérek mögötti jelentős termelékenységkülönbségek sem változtak.

A nemzetközi migrációt tekintve jelentős változások indultak. Az elmúlt két évben ugrásszerűen növekedett a külföldre költöző és ott munkát vállaló magyar állampolgárok száma (bár sajnos átfogó statisztikákkal a folyamat nem követhető). Ez számos területen krónikus szakemberhiányhoz vezet, ami viszont - a súlyos társadalmi hatások, ellátatlanság mellett - a gazdaság fejlődésére is hosszú távú hatással lehet. A TÁRKI idén márciusi felmérése szerint a lakosság ötöde szeretné elhagyni hazánkat. A nálunk letelepedni szándékozók száma ugyanakkor 2008 óta lényegében alig változott, így jelenleg **illúzióknak tűnik, hogy a szomszédos országokból bevándorlók enyhíthetnék az égető munkaerőhiányt.**

Sajátos - és a nemzetközi összehasonlításban nem összevethető - rugalmasságot jelent azonban a foglalkoztatási jogviszonyok, ezen belül – a sokszor adóelkerülési célú – polgári szerződési formák kusza rendszere. A magyar munkaerőpiacra belépő munkáltatónak az új Munka Törvénykönyvének hatályba lépése előtt is viszonylag kevés korláttal kellett számolnia. A nemzetközi összehasonlító kutatások a magyar szabályozást meglehetősen rugalmasnak mutatják. A mikro- és kisvállalkozások világában a mindennapi gyakorlat pedig számos területen korábban is kevésbé volt szabályozott, mint azt a jogszabályok alapján gondolhattuk volna. A szakszervezetek ezeket a viszonyokat a versenyszférában leginkább csak a nagy állami vállalatoknál tudják kiegyensúlyozni.

5. A hatékony munkaerőpiaci eszközrendszer feltétele a reális foglalkoztatáspolitikai stratégia

A munkaerőpiaci politika egyre nagyobb szerepet kap a problémák kezelésében, bővítéséhez Európai Uniós források is rendelkezésre állnak, mindenekelőtt az Európai Szociális Alap. **A munkaerőpiaci eszközrendszer** (a munkanélküli ellátások, az aktív támogatások és

programok, a képzési, bértámogatások, a vállalkozóvá válás segítése, a szervezet által nyújtott szolgáltatások) **alapvetően egy dinamikus munkaerőpiacon, ahhoz illeszkedve képesek eredményesen működni.** Nagyon fontos funkciójuk a feszültségek enyhítése, de nem alkalmasak arra, hogy önmagukban megfordítsák a gazdasági szerkezetből, működési módból adódó alacsony foglalkoztatási trendeket.

A munkaerő-piaci támogatások és szolgáltatások eszköztára nagyon széles. A 90-es években – a fejlett piacgazdaságokban létező, szinte valamennyi eszköztípust átvéve – alakult ki az aktív támogatások rendszere, majd 20 év alatt ehhez újabb és újabb elemek és változatok adódtak hozzá, elkülönült szabályokkal, eljárásrenddel. Az Unióhoz történt csatlakozást követően megnőtt a szolgáltatásokat és támogatásokat kombináltan alkalmazó programok súlya. **A munkaerő-piaci politika által megcélzott, támogatott kör is szélesedett, az egy-egy célra, emberre jutó összeg pedig – mivel a források nem növekedtek – lecsökkent,** az erőforrások gyakran szétforgácsolódnak.

A munka és nem munka világa közötti éles határok, a munkaerőpiachoz csak periférikusan kötődő életstratégiák sokfélesége, jelentős kiterjedése mellett a munkaerőpiaci politikát irányító-befolyásoló szervezetek megsokszorozódása is hozzájárult ahhoz, hogy meglehetősen nehéz átlátni és irányítani ezt a politikát. **A munkaerőpiaci politika irányításába a foglalkoztatási szolgálat (munkaügyi központok) mellett újabb és újabb intézmények kapcsolódtak be:** az önkormányzatok és szociális intézményeik, majd – az uniós csatlakozást követően – a források felhasználásában kulcsszerepet játszó állami fejlesztési ügynökség, irányító hatóságok. Az eszközök és a támogató programokat működtető szervezetek körének bővülése - a ráfordítások érzékelhető növekedése és/vagy az összehangoló mechanizmusok létrehozása nélkül - az erőforrások szétforgácsolódásához vezet.

II. Az Orbán kormány válasza az alacsony foglalkoztatásra

A FIDESZ kormány egymillió új munkahely létesítését tűzte ki, ami az újabb és újabb stratégiákban nem változott, legfeljebb egyre távolabb tolódott. A gyorsan szaporodó kormányzati stratégiák és intézkedések változatlanul két pillérré épülnek: a keresletnövelésre, amelynek alapja a gazdaság és ezzel a versenyszféra növekedési képessége és átmenetileg a közfoglalkoztatás, valamint a kínálat ösztönzésére a pénzügyi szociális ellátórendszer átalakításán keresztül.

A magyarországi gazdasági működés eleve nem alapozhatott meg egy többszázszoros, dinamikus foglalkoztatásbővülést, amelyre a FIDESZ vállalkozott. **Az elmúlt két év gazdaságpolitikája pedig tovább rontotta a feltételeket:** leállt, negatívba fordult a növekedés, leálltak a beruházások, a működő tőke beáramlása, csökken az ipari termelés, a belső kereslet, nő a vállalat megszűnések száma. **A versenyszférában kevesebb a munkahely,** legalábbis az 5 főnél többet foglalkoztatók körében. Új munkahelyek nagyrészt a közfoglalkoztatásban jönnek létre, bár az is messze van a 2-300 ezres kormány-nyilatkozatoktól. 2012 augusztusáig átlagosan 86 ezren dolgoztak ilyen formában (29 ezerrel többen, mint az előző év azonos időszakában), létszámuk a nyári hónapokban valamivel 100 ezer fő körül mozgott. Közfoglalkoztatottak nélkül számolva a költségvetési szektorban is csökkent a létszám.

Az alkalmazásban állók létszáma a nemzetgazdaságban augusztusban, ezer fő

	Versenyszféra	Költségvetés közfoglalkoztatottak nélkül	Közfoglal- koztatottak
2010	2 736,9	682,5	97,7
2011	2 719,4	667,5	71,1
2012	2 696,8	654,5	106,3

Forrás: KSH intézményi munkaügyi statisztikai adatgyűjtési rendszer

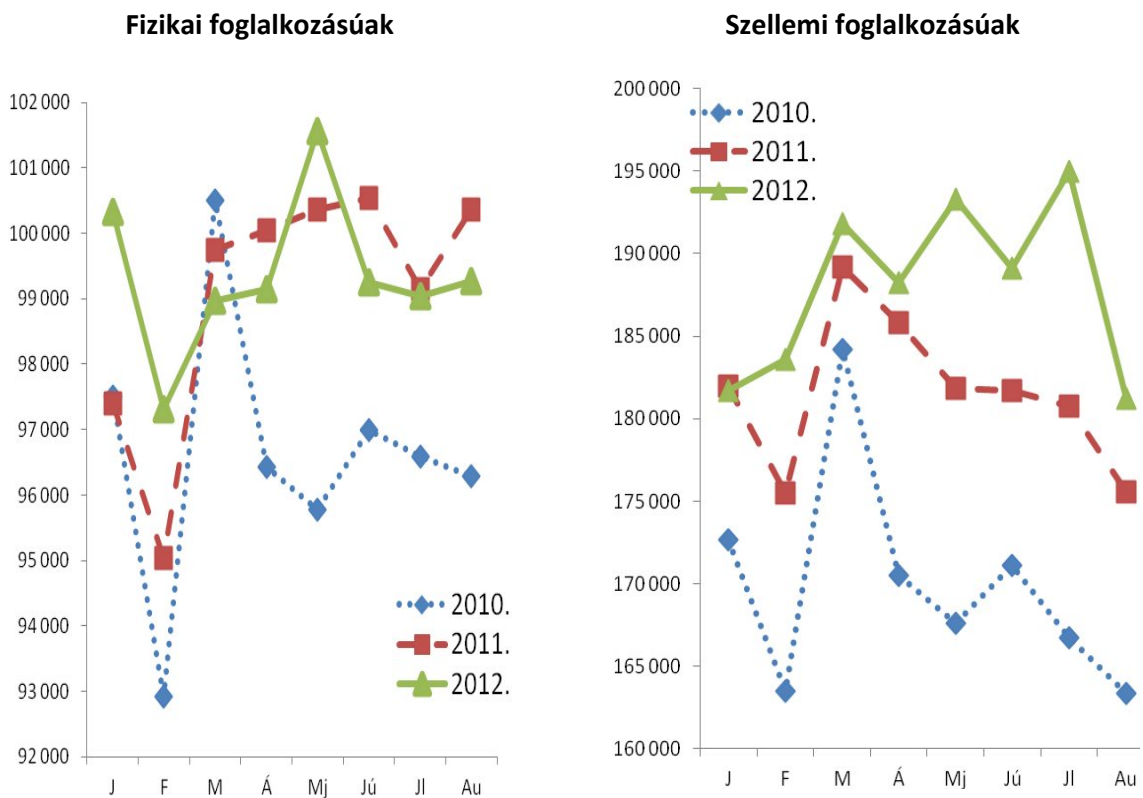
1. A romló munkavállalási feltételek rontják a munkára ösztönzés határfokát

a) A **személyijövedelemadó-rendszer reformja, az adójóváírás kivezetése az átlag alatti jövedelemmel rendelkezőket - a képzetlenebb, kevesebb gyakorlattal rendelkező munkavállalókat - sújtja,** a jövedelmeket átrendezte az átlagnál lényegesen magasabb jövedelemmel rendelkező felső középosztály javára. Ez társadalmilag igazságtalan, gazdasági hatását tekintve pedig káros.

A jövedelemcsökkenés elkerülésére **jelentősen emelték a minimálbéreket,** nem okulva a 2000-2001-es minimálbér-emelések tapasztalataiból. Akkor - a vizsgálatok szerint - éves összehasonlításban legalább 3,5 százalékkal csökkent a foglalkoztatás az 5-20 fős kisvállalatok körében; a minimálbéren fizetett munkavállalók kétszer olyan valószínűséggel veszítették el az állásukat, mint a náluk kicsit jobban fizettek; és erőteljesen romlott az alacsony bérű segélyezett munkanélküliek elhelyezkedési esélye.

2012-ben közel 20 százalékkal, 78 ezer forintról 93 ezerre nőtt a minimálbér és 94 ezerrel 108 ezerre a garantált bér összege, az elvárt béremelés 5 százalék. Ezek a mértékek nem tekinthetők eltúlzottnak, hiszen a nettó minimálbérek csak ilyen növekedés mellett maradtak változatlanok, de a vállalatok jelentős része számára – elsősorban a könnyűiparban, az elmaradott térségekben – a követelmény teljesíthetetlen. **A személyi jövedelemadó emelése a legalacsonyabb kereseti kategóriákban jelentős reálértékvesztést okozott**, amit 2011-ben a sikertelen bérkommandóval, 2012-ben pedig egy kompenzációs rendszerrel próbálta meg a kormányzat kompenzálni, amely olyan bonyolult lett, feltételeit oly nehéz teljesíteni, hogy az e célra szánt 130 milliárdos keretnek valószínűleg csak egy töredékét tudják a vállalatok felhasználni. Ennek következtében 2012-ben az alacsonyabb kereseti sávban elhelyezkedő foglalkozásokban csökkennek a reálkeresetek 2011-hez képest.

Havi nettó átlagkeresetek az év első nyolc hónapjában

Forrás: KSH intézményi munkaügyi statisztikai adatgyűjtési rendszer

b) Széles fronton sor került a társadalombiztosítás rendszerének felszámolására: a munkáltató ma szociális hozzájárulási adót fizet, megszüntették a kötelező

magánpénztári nyugdíjkasszát, megszüntették a passzív táppénzt, csökkentették a táppénz mértékét; csökkentették a rokkantsági ellátásokat, szociális ellátássá alakították a korhatár alatti egyéb nyugdíjakkal együtt, megharmadolták a munkanélküli ellátás futamidejét és meghosszabbították az igénybevételhez szükséges szolgálati időt. **A korábbanál jóval bizonytalanabbá vált, hogy milyen jövőt készít elő, milyen kockázatok esetére nyújt segítséget a mai munkavégzés.**

A bruttó minimálbérek növekedése, a társadalombiztosítási és munkanélküliségi ellátások lefaragása, a jogosultságok elválasztása a befizetésektől, növelik a nem bejelentett, fekete és szürke foglalkoztatás méreteit. Ezt jelzi többek között az is, hogy egyre nagyobb a rés a cégbejelentések alapján készített munkaügyi adatok és a megkérdezéses módszertanra épülő foglalkoztatási statisztika között.

- c) Az új **Munka Törvénykönyvétől** sem várható a legális foglalkoztatás növekedése, szemben a deklarált elvárásokkal. A jogszabály összességében **a foglalkoztatás bővítése ellen hat, elsősorban annak a munkaidő növelésére, szabadabb felhasználására vonatkozó része.** El lehetett volna kezdeni természetesen a tárgyalást egy megengedőbb, a munkáltatók igényeihez jobban igazodó szabályozásról, a konkrét munkaszervezethez, a vállalkozás méretéhez, működési területéhez jobban alkalmazkodó feltételrendszerrel, figyelembe véve a színlelt, a szürke-fekete foglalkoztatást, a munkajogi szabályok „kreatív” használatának kiterjedtségét, felhasználva az uniós válságkezelés tapasztalatait. Ennek azonban két feltétele is lett volna.

Első feltétel: a szabályozásnak korrekt és konstruktív társadalmi vitára kellene (kellett volna) épülnie, és meg kellene erősítenie az érdekegyeztetés intézményrendszerét éppen azért, hogy munkavállalók és munkahelyi közösségek úgy érezzék, szervezeteik meg tudják őket védeni a biztonságuk megrendülésétől, a munkáltatók túlhatalmától, vagy legalábbis mérsékelni a következményeket.

Ezzel szemben az egyik legfontosabb cél éppen a szakszervezetek szerepének és jogosítványainak radikális leépítése volt. Már az új Munka Törvénykönyv tervezetének elkészültét megelőzően **felszántották és sóval behintették a szociális párbeszéd intézményeit:** az Országos Érdekegyeztető Tanácsot és más érdekegyeztető fórumokat, beleértve a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testületét és a regionális munkaügyi tanácsokat.

Így megszűnt a munkaerőpiaci források felett gyakorolt befizetői kontroll is. Az új munkajogi szabályokkal pedig meggyengültek a munkahelyi szakszervezetek.

Második feltételként a belső rugalmasság növelésére, az elbocsájtások megkönnyítésére vonatkozó szándékokat akkor lehetett volna komolyan fontolóra venni, ha ezzel párhuzamosan az állásukat elvesztők bízhatnának a fokozott állami gondoskodásban. Ez azonban nincs így, **egyszerre rendült meg a belső és a külső munkaerőpiac stabilitása**. A munkanélküliség esetén kapható ellátások feltételei erősen leromlottak, és az állásukat elvesztőknek a korábbinál kisebb esélyük van arra, hogy támogatást kapjanak az elhelyezkedésükhöz, korábbi státuszuk visszaszerzéséhez.

2. A versenyszférában csökken a foglalkoztatási lehetőségek száma és az azt támogató eszközök nagyságrendje

A munkahelyteremtés valamennyi kormányzati stratégiában kiemelt prioritás volt. A Magyar Munkaterv szerint a cél egy három pillérrre épülő rendszer kiépítése. „Az első és legfontosabb pillér a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedés ösztönzése és támogatása... A második pillért a szociális gazdaság jelenti, ami a helyi lehetőségekre építve szervezi meg a munkanélküliek foglalkoztatását részben állami támogatásból, részben pedig saját bevételekből. Ez egy átmeneti foglalkoztatási forma, amelynek célja hosszabb távon, hogy átvezessen a nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatásba... A harmadik pillér a közfoglalkoztatás, amely szorosan összefügg a szociális segélyezés rendszerének munkára ösztönző átalakításával...”

Ezzel szemben....

- a) **A nyílt munkaerőpiaci foglalkoztatás megerősítését és a szociális gazdaság kiépítését szolgáló eszközök visszaszorulóban vannak, vagy meg sem jelennek.** Csökkennek a nemzetgazdaságban a beruházások. Nincs, vagy minimális az esély új befektetők megjelenésére, létező munkahelyek szűnnek meg a hazai gazdaságpolitikai lépések következményeként. Bár jelentős a lemaradásunk a munkaerőpiaci politikára fordított közkiadások tekintetében (EU-s átlagban kétszer annyit fordítanak munkaerőpiaci politikára GDP arányosan, mint Magyarországon), mégis csökkennek azok az összegek, amelyek a versenyszférában történő foglalkoztatást az aktív eszközökön keresztül képesek elősegíteni. **Bértámogatásra, képzésre, a vállalkozóvá válás támogatására 2012-ben a 2010-es előirányzat nem egészen 60%-a, 26 milliárd forint jut.** Leálltak az

uniós programok, egyelőre semmi nem teljesült az uniós források leegyszerűsített, felgyorsított elosztásáról szóló ígéretekből, így nincsenek új foglalkoztatási kritériumok sem. A szociális gazdaság kiépítését szolgáló lépésekről semmit nem lehet tudni.

A foglalkoztatás támogatása gyakorlatilag a közfoglalkoztatásra korlátozódik, 2012-ben ehhez 132 milliárd forint áll rendelkezésre. A közfoglalkoztatás így akkora ágazattá növi ki magát, mint amekkora a közigazgatás, vagy az oktatás. Ebből több probléma is adódik. Egyrészt **a támogatás ebben a méretben és ilyen tartósan egyre nehezebben lesz finanszírozható és megszervezhető.** A normativitás megszüntetése ugyan segít a költségek mederben tartásában, de megnöveli az adminisztrációt, túlságosan nagy teret enged az egyedi döntéseknek. Azt sem lehet látni, hogy mit érünk el egy ilyen nagyságrendű kerettel, nem ismertek a célok, nincs átlátható információs rendszer a közfoglalkoztatás szervezetéről, működésének módjáról, az elvégzett munkákról, a résztvevők összetételéről, a kimenetekről, a fajlagos költségekről, stb. Egyre több a visszaélésekről szóló információ (magángazdaságokban végeznek munkát), az önkormányzatok - forrásaik szűkülésével - érdemi munkatársaik egyre nagyobb hányadát közfoglalkoztatottként alkalmazzák.

Az eredeti kormányzati szándékok szerint a közfoglalkoztatásból az emberek átlépnek a versenyszféra munkahelyeire. Ez a várakozás nem teljesült, és nem is teljesülhet. Ilyen munkahelyek ugyanis alig jönnek létre, amelyek létrejönnek, azok nem fogadják a tipikus közfoglalkoztatottakat. A célvizsgálatok azt bizonyították, hogy a közfoglalkoztatás még a jelenleginél sokkal jobb helyzetben, növekedési háttérrel sem alkalmas a munkaerőpiaci integráció erősítésére. A közmunkások kölcsönzésének, az állami nagyvállalatoknál, nagyberuházásokon történő foglalkoztatásnak ugyanakkor valóban lehet tranzit funkciója. Ebben – szemben a jelenlegi közmunkarendszerrel – további perspektíva kínálkozik.

Átalakul a **megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásának támogatása**, bér- és költségkompenzációja. Pontos információk erről még nem állnak rendelkezésünkre, az ott dolgozók és munkáltatóik teljes bizonytalanságban vannak. A 2013. évi költségvetésről szóló javaslatban e célra 40 milliárd forintot szánnak (a 2011. és a 2012. évi előirányzat is 42 milliárd forint volt).

b) A kormány **munkahelyvédelmi akciótervet hirdetett 300 milliárd forintos kerettel**, amelyből 200-210 milliárd forintot jelenthetnek a 25 év alattiak, az 55 év felettek és a képzettséget nem igénylő munkát végzők és a tartósan munkanélkülieket foglalkoztatók számára nyújtandó célzott járulékkedvezmények. **Az előzetes értékelések szerint ez az igen jelentős összeg érdemben nem járul hozzá a foglalkoztatás bővítéséhez.** Önmagában nem bővíti a munkahelyek számát, tömegesen támogat létező munkahelyeket, olyanokat, amelyeket a munkáltatók nem kívánnak megszüntetni; olyan emberek után nyújt kedvezményeket, akiket valószínűleg támogatás nélkül is felvonnának. A leghátrányosabb helyzetűek esetében viszont a kedvezmény nem elégséges, és az is előfordulhat, hogy a támogatási feltételeknek (éppen hogy) eleget nem tevő csoportok foglalkoztatási kilátásai ettől romlanak.

3. A kínálat erőltetett, tényleges kereslettel alá nem támasztott növelése

Jelentősen nő a munkaerő-kínálat, **leginkább az alacsony képzettségűek, munkavégző képességűek körében, vagyis ott, ahol a leggyengébb – és folyamatosan csökkenő – a kereslet.**

a) A **tankötelezettség felső korhatára 18 évről 16 évre csökken.** Az oktatásból ezért kiesőkre vonatkozó számításokat nem ismerünk, de az tudható, hogy e korosztálynak nagyon rosszak, gyakorlatilag minimálisak az esélyei az elhelyezkedésre. (Kb. 280-290 ezren lehetnek ebben a korosztályban. Amennyiben 10%-ukat tekintjük potenciálisan érintettnek, a foglalkoztatottak száma minimálisan, a munkanélkülivé válóké 25-30 ezer fővel növekedhet.)

Csökken a felsőfokú végzésben részt vevők száma, az egyetemre, főiskolára be nem jutók – középfokú végzettségű, szakma nélküli – álláskeresőként fognak megjelenni.

b) **2012-től átalakul a megváltozott munkaképességűek ellátórendszere.** Az újonnan jelentkezők számára már nem állapítható meg rokkantsági nyugdíj, és azoknak a III. csoportba sorolt rokkantsági nyugdíjasoknak és a rendszeres szociális járadékban részesülőknek pedig, akiknek ellátását 2012 előtt állapították meg, felülvizsgálatra kell jelentkezniük. Szakértői becslések szerint 15-20 százalékuk, mintegy 30-40 ezren kerülhetnek be a rehabilitációs ellátásba-programba, illetve folyamatosan, több év alatt vissza a munkaerőpiacra. Az új szabályok nagymértékben és egyszerre korlátozzák az

ellátás összegét és az ellátás melletti munkavégzés lehetőségét. A KSH 2008. évi célzott felvétele alapján 50-55 ezren dolgoznak a rokkantnyugdíjuk mellett. Egy részük munkájának feladására kényszerülhet, vagy szürkén-feketén folytatja azt, más részük viszont (vagy a családtagjaik) pótlólagos kínálattal jelenhet majd meg a munkaerőpiacon.

- c) **2012. január 1-jétől nem állapítanak meg új korhatár előtti öregségi nyugdíjat, a már létezőket szociális ellátássá alakították át.** Ezáltal évente mintegy 40 ezer fővel növekedhet a munkaerő-kínálat. Bár az ellátások mértéke az elfogadott törvény szerint csak a korábban a hivatásos állomány tagjaként dolgozók esetében csökken, mert szja-t kell fizetniük, a társadalombiztosítási ellátások átminősítése önmagában növeli a kiszolgáltatottságot, a feltételek, jogosultságok, nagyságrendek a szociális ellátások esetében sokkal könnyebben módosíthatók.
- d) A foglalkoztatásra, illetve munkaerőpiaci együttműködésre kötelezettek **szociális segélyezésének** rendszere az elmúlt évben több metamorfózison is keresztülment. 2012-től csak az kaphat foglalkoztatást helyettesítő támogatást, aki az előző évben legalább 30 nap munkaviszonyt, közérdekű önkéntes tevékenységet tud igazolni, vagy fél évnél hosszabb időtartamú képzésben vett részt. Jelentősen csökkent a segélyek összege, e változások miatt még a korábbinál is fontosabb az ellátásban részesülők számára, hogy bármilyen munkalehetőséghez hozzájussanak. Alacsony képzettségük, hiányos képességeik miatt a közfoglalkoztatáson (illetve az alkalmi, többnyire fekete munkavállaláson) kívül más lehetőség nem adódik számukra.
- e) A járulékfizetésre épülő munkanélküli ellátás, **az álláskeresői járadék 9 hónap helyett csak három hónapig folyósítható**, mértéke a korábbi kereset 60 százaléka, de legfeljebb a minimálbér (korábban a minimálbér 120 százaléka). A rövidebb segélyezési időszak, az alacsonyabb ellátás növeli a szegénységet, minimálisra korlátozza a felelős álláskereső, a válogatás esélyét. A munkanélküli abban érdekelt, hogy elfogadja az első adandó álláshelyet, ami komoly hatékonysági veszteséggel jár. Emellett az emberek még jobban fognak ragaszkodni az állásaikhoz, erősödik a szerkezeti változásokkal szembeni ellenállás, miközben az új Munka Törvénykönyve az elbocsájtások megkönnyítésével éppen a rugalmasságot akarja növelni. A munkanélküli ellátások lefaragása azért is rontja a foglalkoztatás bővülésének feltételeit, mert a Foglalkoztatási Szolgálat lényegében csak

azokkal tart fent rendszeres kapcsolatot, akiknek ellátást, vagy szolgáltatást, támogatást nyújt.

4. Az Orbán kormány oktatáspolitikája aláassa a munkakínálat minőségi fejlesztésének lehetőségét

Az iskolakötelezettség lecsökkentésével kevesebb ember fogja elvégezni az általános iskolát, és felsőfokon is kevesebben fognak tanulni.

A kormányzati szándékok szerint a szakiskolába járók számát kell majd növelni, de a szakképzésről szóló új törvény jelentősen csökkenti a szakiskolai képzés idejét és ezen belül a közismereti tantárgyak oktatására fordítható időkeretet. A komplex vizsga alóli felmentés tiltásával és a képzési idők bebetonozásával megnehezíti vagy megszünteti a képzettségek közötti átjárás lehetőségét, formálissá teszi, tulajdonképpen felszámolja a moduláris rendszert – ellehetetlenítve az előzetes tudás beszámítását.

Az új szakképzési törvény nagyobb szerepet szán a munkáltatóknak, miközben a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal adatai alapján a gazdálkodó szervezeteknek alig 2 %-a foglalkozik tanulók képzésével. Az állam a szakképző iskolák államosításával, a tanároknak mindössze 10%-os mozgáslehetőséget biztosító szakképzési kerettantervekkel és a normatív finanszírozás útján kikényszerített központosított állami szakmaszerkezeti döntéssel kívánja meghatározni évről évre a képzés irányát, miközben az e döntés alapján végzettséget szerzők számára nem garantál munkavállalási lehetőséget.

5. Szétesett a foglalkoztatási szervezet

A munkaerőpiaci problémák kezelésére (aktív támogatásra és az ellátási jogosultságok megítélésére, ellenőrzésére) hivatott intézményi rendszer teljesen átalakult, ill. átalakulóban van. Munkaerőpiaci programokat irányít és finanszíroz az NGM, a KIM, a BM, a EMMI és az NFÜ is az EU-s projekteken keresztül. A szervezet egy része, a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal az NGM-hez tartozik, a regionális munkaügyi központok beolvadtak a kormányhivatalokba, amelyeket a KIM felügyel, a Türr István Képző és Kutató Intézetté alakult regionális képző központok, a megváltozott munkaképességűek foglalkoztatásához kapcsolódó intézmények pedig az EMMI-hez kerültek.

26-27 ezer üres álláshely állt szemben 460 ezer munkanélkülivel a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint. Ez nagyjából azt jelenti, hogy **17 munkanélkülire jut egy álláshely**. A kereslet megfelelő kínálattal és ösztönzőkkel valamelyest bővíthető, de a lehetőségek általában is korlátozottak, a jelenlegi helyzetben pedig gyakorlatilag minimálisnak mondhatók: romlik a gazdaság helyzete, a növekedés kilátásai, a munkaerőpiacra közvetlenül ható szakpolitikai lépések pedig – a deklarációk ellenére – keresletcsökkentő hatásúak. Különösen a munkaerőpiaci-munkahelyi hierarchia alsó régióiban elhelyezkedők, illetve e helyekre aspirálók stabilitása inog meg (a minimálbér, az alacsonyabb bérek után fizetendő közterhek, stb. miatt).

Összefoglalva: A hátrányos helyzetű emberek biztonsága egyszerre gyengült meg a munkahelyen belül és kívül: drágább őket foglalkoztatni, könnyebb elbocsájtani, nehezebben kapnak és kevesebb ellátást, miközben szűkülnek foglalkoztatási lehetőségeik a versenypiacon és kevesebb jut a munkaerőpiaci visszatérésüket, beilleszkedésüket támogató eszközökre:

- **az Orbán kormány intézkedései azoknál a rétegeknél növelték a munkaerő kínálatát, amelyek iránt a legkisebb a kereslet;**
- **a munkaerőpiaci eszközökre költött pénzek nem alapoznak meg fenntartható foglalkoztatást;**
- **a gazdasági növekedés és fejlődés szempontjából kulcsfontosságú területeken a követett foglalkoztatáspolitikai teljességgel hatástalan, sőt romlik a helyzet: a versenyszférában csökken a foglalkoztatás, a legfejlettebb területen, Budapesten pedig nő a munkanélküliség, ma majdnem eléri az országos átlagot.**

III. A foglalkoztatáspolitikai célok csak más szakpolitikai célokkal együtt értelmezhetőek

A Magyar Szocialista Párt foglalkoztatáspolitikájának célja: kitörni az alacsony foglalkoztatás csapdjából. Ezért:

1. **stabil, kiszámítható, növekvő és versenyképes gazdaságot** kell teremteni, amely kedvező feltételeket biztosít
 - a. egyrészt új munkahelyek létrehozásához a versenypiaci szektorban;

- b. másrészt olyan pluszjövedelmek keletkezéséhez, amelyekkel finanszírozhatóak a kiegészítő munkalehetőségek, a hátrányos helyzetűek munkaerőpiaci belépéséhez, alkalmazkodásához szükséges költségek, támogatások;
2. szükség van egy **valóban működőképes és értéket előállító szociális gazdaság**, másodlagos munkaerőpiac, kiépítésére és fenntartására, mert a növekedés csak korlátozott számban hoz új munkahelyeket, és továbbra is lesznek, akik nem, illetve csak állami segítséggel felelnek meg a minőségi elvárásoknak. Egy olyan másodlagos piacra, amelyben a vállalkozások, tevékenységek
- valóságos gazdasági igényeket elégítenek ki;
 - meghatározott (pl. az adózáshoz nyújtott) kedvezményekkel képesek önfenntartásra, részben pedig arra, hogy versenyipiaci gazdaság részévé, vagy szerves kiegészítőivé váljanak;
 - ezáltal lehetőség nyílik folyamatos bővítésükre;
3. minden lehetséges eszközt mozgósítani kell annak érdekében, hogy a gazdasági fejlődéshez megfelelő mennyiségű és minőségű munkaerő álljon rendelkezésre. Kulcsfontosságú az azonnali visszatérés az autonóm, szektorsemleges, minőségi célokat maga elé tűző oktatáspolitikához, annak tudatában, hogy hatása csak hosszabb távon érvényesül. A foglalkoztatás csak képzett, alkalmazkodásra kész és képes emberekkel növelhető. Ez nem jelentheti azonban azt, hogy a közoktatás, illetve az iskolarendszerű szakképzés tartalmát, formáját bármely szinten le lehet vezetni a – nehezen, bizonytalanul megfogalmazható – napi munkaerőpiaci igényekből és feszültségekből. Mindenki számára lehetővé kell tenni, hogy egy szabadon választott, nyitott tanulási pályát kövessen;
4. a reménytelen szegénységben élőket szociálpolitikai programokkal kell segíteni és felemelni, ennek részeként, ennek keretében értelmezhetőek a „munkához vezető utak”;
5. Mindennek eredményeként el kell érni, hogy minden családban legyen legalább egy tartós, tisztességes munkajövedelemmel rendelkező személy.

IV. A célok teljesítéséhez a munkaerőpiaci politikában és az ahhoz kapcsolódó területeken szükséges lépések:

A foglalkoztatáspolitikai intézményeit és elvárt eredményeit annak figyelembevételével kell meghatározni, hogy a kapcsolódó szakpolitikák milyen problémákat oldanak meg, és melyeket hárítják el. Nincs csodafegyver, nincsenek univerzális, minden feszültségek kezelésére alkalmas eszközök. A konkrét szükségletekhez, helyi sajátosságokhoz és élethelyzetekhez igazodva kell eldönteni, melyek a leginkább célhoz vezető megoldások.

1) Mindenekelőtt vissza kell állni a normális gazdasági működésre, helyre kell állítani a jogbiztonságot. A gazdasági fejlődés, stabilitás, kiszámíthatóság célja párhuzamos intézkedéseket követel az adó- és járulékrendszerben, a jövedelemelosztásban, a monetáris és fiskális politikában, stratégiáját egy átfogó gazdaságpolitikában kell megtervezni. A növekedésorientált gazdaságpolitikának sokféle és bonyolult elvárásokat kell figyelembe vennie, a foglalkoztatás bővítése ennek egy, de nem egyetlen és nem kizárólagos eleme. Az viszont elengedhetetlen, hogy ***minden jelentős gazdaság- és társadalompolitikai lépésnél sor kerüljön a rövid- és hosszú távú foglalkoztatási következmények mérlegelésére, és a foglalkoztatási szempontból legkedvezőbb megoldást kell választani*** amennyiben lehetséges, és amennyiben a foglalkoztatás szempontjából kedvező döntés költségei nem aránytalanul magasak. A hatásszámításokat és elemzéseket mindig külön el kell végezni a kis- és középvállalkozásokra. Ez a normál közigazgatási döntés-előkészítés részeként egy szilárd, erős státuszú foglalkoztatáspolitikáért felelős kormányzati szerv feladata, amely világos hatáskörrel és átfogóan irányítja, szabályozza a munkaerőpiaci politikát, forrásainak felhasználását.

A munkaerőpiaci szervezet nyújtson széles körben információkat, előrejelzéseket a gazdálkodók humánpolitikai döntéseikhez és a hatáselemzések elvégzéséhez, segítséget ahhoz, hogy a munkaerő-kínálat és kereslet megtalálja egymást. (Ez a tevékenysége korábban is viszonylag gyenge volt, és az elmúlt két évben teljesen háttérbe szorult.) Adjon segítséget a kisebb vállalkozások humán erőforrás politikájához, vagy akár együttműködéséhez a munkaerő képzéséhez, toborzásához.

2) **A munkaerőpiaci rugalmasságot a lehető legszélesebben kell értelmezni**, fel kell lépni az ellen, hogy az egyszerűen a munkáltató munkahelyi szabadságfokának a növelését jelentse. Csak egy rugalmas, dinamikus munkaerőpiacon van lehetősége a pályakezdőknek belépni a munkahelyekre, az álláskeresőknél állást találni, bízni abban, hogy a külföldön munkát vállalók sok tapasztalattal visszatérnek, és hogy szerencsét próbálnak máshol azok, akiknek a saját településükön, országukban aktuálisan nincs munkájuk. Csak növekvő bérek mellett lesz munkaidő-megosztás és részmunkaidős foglalkoztatás, amely bővítheti a munkába vonható emberek körét. Erre egy átfogó programot kell kidolgozni **a Munka Törvénykönyve felülvizsgálatával párhuzamosan**.

3) **A hátrányos helyzetű munkavállalók versenypiaci visszatérését, alkalmazkodását segítő aktív támogatások szerepét növelni kell, főleg a regionális, megyei szinten felhasználható forrásokat.**

a) Az **átfogó változtatást** előzetes hatásvizsgálatokra, rövid és hosszú távú költség/haszon elemzésekre kell alapozni, majd a működésről is rendszeres hatásvizsgálatokat kell végezni. Elemezni, értékelni kell (közös az érintett érdekképviselőkkel és a munka világában működő civil szervezetekkel):

- a jelenleg működő programokat: mennyire teljesítik a kitűzött célokat (melyek is a konkrét célok), kiket érnek, kiket nem érnek el, hol mondhatók feleslegesnek, vagyis milyen a holtsúlyuk; hogyan szolgálják a versenypiaci visszatérést, milyen a költségigényük más programokhoz viszonyítva, stb.;
- a jogszabályokban rögzített - működő, vagy nem működő - eszközrendszert: mely eszközöket használunk, melyeket nem, hol vannak felesleges párhuzamosságok, hol van szükség egyszerűsítésre, stb.;
- a bevezetendő eszközöket.

b) A hatásvizsgálatokra, illetve a szükséges változtatások stratégiájára alapozva jelentősen, éves ütemezésben **kell bővíteni a munkaerőpiaci politikára szánt forrásokat**, (pl. míg a GDP arányában el nem éri az uniós átlagot), illetve fokozatosan átcsoportosítani a gyengébb hatásúnak bizonyult programoktól az eredményesebbekre.

Az Európai Szociális Alap forrásait arra kell költeni, amire szánták, a foglalkoztatás és a foglalkoztathatóság javítására. Amíg a gazdasági növekedés nem teremt ehhez elegendő belső pénzeszközöket, az uniós források felhasználásával teljesíthető, hogy a megfelelő, legalább a GDP 2-2,5 százalékát meghaladó keret rendelkezésre álljon a közvetlen munkaerőpiaci támogatásokra. Természetesen figyelembe kell venni, hogy a tisztán hazai és az uniós alapokból is finanszírozott programok csak részlegesen konvertálhatóak, különösen akkor, amikor folyamatos szükségletek ellátásáról van szó. Az átjárhatóság erősítésére ki kell alakítani az Európai Unió által támogatott és a tisztán hazai forrásokból megvalósuló céloknak és programoknak összehangolt rendjét, megszüntetni a párhuzamos szakmai irányítást, adminisztrációt, leegyszerűsíteni a forrásokhoz jutást, **valóban megnyitva a nem állami szervezetek számára is a programok megvalósításában való részvétel, és ezáltal a munkaerőpiaci-politika kiszélesítésének a lehetőségét.**

- c) A munkaerőpiaci politika legfontosabb feladata az legyen, hogy **az eszközök, programok közül, azokat kombinálva – állítsa össze azt a „csomagot”, amely adott személy, csoport, vagy akár térség számára megoldást nyújt.** Ennek része lehet az egyszerű információnyújtás, a közlekedés támogatása, a gyermekek elhelyezése, az egyéni, illetve családi körülményekhez igazodó munkafeltételek és teljesítménykövetelmények kialakításának támogatása, tanulási-továbbképzési, munkatapasztalat-szerzési lehetőségek nyújtása, stb. A munkaerő-felvételét ösztönző támogatásokat nagyon jól és pontosan kell célozni annak érdekében, hogy elkerüljük a felesleges költségeket, illetve hogy a rendelkezésre álló forrásokat valóban a leghátrányosabb helyzetűekre lehessen koncentrálni. A pozitív hatások akkor lehetnek a legerőteljesebbek, ha a munkaerő-felvételt ösztönző támogatások a célcsoportot érintő további intézkedésekkel párosulnak. (Pl. a fiatalok járulékkedvezményét a valóban legnehezebben elhelyezkedőkre kell koncentrálni, és ebben a körben gyakornoki programot bevezetni.)

Meg kell teremteni a programokat működtető, eszközöket kezelő szervezetek és ügyintézők érdekelttségét abban, hogy minden esetben a legeredményesebb, leghatékonyabb megoldást alkalmazzák.

4) **A munkaerőpiaci politika legfontosabb célcsoportjai:**

- pályakezdők;
- ötven évesnél idősebbek;
- kisgyermekes anyák;
- megváltozott munkaképességűek (fogyatékkal élők, egészségkárosodottak);
- szakképzetlenek, alacsony iskolai végzettségűek;
- a leghátrányosabb helyzetű térségekben, elsősorban a kistelepüléseken lakók;
- romák;
- a hátrányos helyzetű emberek egyes csoportjait, köztük a romákat sújtó előítéletek visszaszorítását a valóságos, az alapproblémák - képzetlenség, munkahelyek hiánya, rossz egészségi állapot, stb. - megoldására irányuló intézkedések és programok szolgálják, amelyek nem hárítják át a felelősséget a szociális támogatási rendszerre, vagy akár az általában szintén nehezen élő helyi közösségre.

5) **A személyre szabott gondozás és a szociális szolgáltatások iránti növekvő kereslet kihasználásában** jelentős foglalkoztatás-bővítési potenciál rejlik, de nagyon alacsony a piacképes kereslet. Ezért szükséges

- kialakítani egy normatív kedvezményrendszert (a tevékenység, illetve az igénybevétel adózásához kapcsolódóan);
- állami segítséggel létrehozni és fenntartani egy speciális közvetítő hálózatot, amely biztonságos, bizalmi háttérrel, fogyasztói védelmet nyújt a szolgáltatásokat, intézményeket igénybevevők számára.

6) **A leghátrányosabb munkaerőpiaci helyzetben lévő rétegeknél/térségekben sokszor csak célzott gazdaságfejlesztéssel („ipartelepítéssel”), speciális célprogramokkal, a szociális gazdaság különböző formáinak rendszerszerű kiépítésével lehet a fejlődést megindítani, vagy fenntartani.** A kedvezmények-támogatások nagyrészt normatívák, ezért a megvalósítást pontos számítások alapján úgy kell ütemezni, ahogy a finanszírozhatóság megteremthető, és alapkövetelmény a nagyon pontos célzás. A

foglalkoztatáshoz kapcsolódó felkészítésre, szolgáltatásokra pedig külön projekteket kell indítani, amelyeket évenként lehet megtervezni és meghirdetni. Ehhez fel kell használni az Európai Szociális Alap lehetőségeit.

Alapelvek:

- a holt súly minimálisra csökkentése, vagyis annak biztosítása, hogy az új cég ne egy működő vállalkozás helyébe lépjen, az állam ne egy egyébként is ellátott tevékenységet finanszírozzon meg, ne azokat támogassa, akik a támogatás nélkül is el tudnak helyezkedni;
- a támogatásfüggőség kialakulásának elkerülése, vagyis az, hogy – a jól szabályozott és finanszírozható keretek között tartott kivételektől eltekintve – a vállalkozás, illetve a hátrányos helyzetű térség, személy a programban meghatározott idő elteltével képes legyen saját lábára állni, piaci körülmények között működni;
- fenntarthatóság biztosítása, vagyis azoknak a programoknak az előnyben részesítése, amelyek képesek lehetnek önfenntartóvá válni.

A második, szociális gazdaság munkahelyei nem a segélyt „helyettesítik”, nem kizárható (mint ez ma a közfoglalkoztatásnál gyakorlat), hogy egyidejűleg akár több családtag számára is nyújtsanak foglalkoztatási lehetőséget.

A célzott munkahelyteremtés formái a szociális gazdaságban:

a) Vállalkozások indítása, kedvező üzleti környezet létrehozása állami támogatással

A munkahelyhiányos térségekben olyan vállalkozások létrejöttét és megerősödését is támogatnia kell az államnak, amelyek egy idő után képesek piaci alapon működni és piacra termelni. Ezek helyi erőforrásokra épülnek, helyi szükségleteket elégítenek ki, de egy részük idővel képes terjeszkedni, eljutni országos piacokra. Ki

kell használni az ebben rejlő munkahely-teremtő lehetőségeket, ösztönözni a kezdeményezéseket, melynek alapja:

- a kistéleplési, térségi önellátást biztosító, tradicionális helyi termékek magas piaci értékű termelését is megcélzó élelmiszertermelés;
- a helyi közösségi alapú szolgáltatások megszervezése;

- a környezettudatosan korszerűsített saját lakóházak, középületek, a meglévő agrárinfrastruktúra, tájházak, közösségi épületek karbantartása;
- a megújuló energia termelésére alapozott ellátó rendszerek kialakítása.

Első lépésben leghátrányosabb helyzetű kistérségek köréből szigorú kritériumok alapján le kell határolni, ki kell választani azokat a kistérségeket, vagy település-csoportokat, ahol a legsúlyosabb a munkanélküliség, és az csak kivételes támogatásokkal enyhíthető. Indokolt ezt a kört induláskor a lehető legszűkebben meghatározni, majd a finanszírozási háttér megteremtésével fokozatosan bővíteni.

Ki kell alakítani a háttér intézményrendszert, esetleg a fejlesztési ügynökségek bázisán, azok speciális megerősítésével. Ez nem csupán a helyi kezdeményezéseket karolná fel, hanem szükség esetén, a helyi adottságok feltérképezése után képes lenne a szükséges know-how-t is importálni. Segítséget nyújtana a piacrajutáshoz, termelő- és értékesítési hálózatok létrehozásához, stb. A háttér intézményrendszer eredményességének mérésére külön indikátor- és monitoring rendszert kell kialakítani.

A kezdeményezések támogatására széles „eszközparkot” kell létrehozni. Egyrészt szükség van az adott térségben induló vállalkozások által nyújtható, az üzleti terv banki elfogadását követően automatikusan lehívható támogatásokra: kedvező kamatozású hitelekre, kockázati tőkére, adókedvezményekre (figyelembe véve, hogy - kivéve a foglalkoztatottak közterheit - ennek a legkisebb a vonzereje, főleg induló vállalkozások esetében), a cég adminisztrációjának átvállalására, ingyenes könyvelői szolgáltatásra, a munkavállalók toborzására, felkészítésére, folyamatos tanácsadásra. Másrészt ki kell alakítani egy speciális pályázati konstrukciót, elkülönített, másra fel nem használható országos és regionális kerettel, ahol az induló (a banki és egyéb szűrőn átjutó) vállalkozások folyamodhatnak az infrastrukturális, termelési eszközöket biztosító támogatások elnyeréséért.

A hitelek és a pályázat útján elnyert támogatások – nagyon ritka kivételektől eltekintve – visszatérítendőek.

A támogatások meghatározott időtartamra (3-5 évre) szólnak, ezt követően a vállalkozásoknak normál piaci körülmények között kell működniük. Ezt az időtartamot

az üzleti tervben induláskor rögzíteni kell, annak tehát egy „kivezetési tervet” is kell tartalmaznia.

A célzott vállalkozás-fejlesztési programok is csak akkor működnek, ha a gazdasági környezet általában megfelelő: van valamennyi fizetőképes kereslet, konszolidált banki működés, átlátható és stabil szabályok, az adminisztráció, a vállalkozásindítás csökkentése, stb.

b) Speciális piacok

A súlyosan munkahely-hiányos térségekben (ahol lényegében csak állami munkahelyek vannak), a vállalkozásoknak nyújtott támogatások feltételei között általában nem szerepelnek a foglalkoztatottak összetételére vonatkozó előírások. Meghatározott körben azonban szükség van kimondottan a hátrányos helyzetűek számára fenntartott speciális formákra. Ilyenek pl.

- Védett piac, amikor az állam biztosítja, hogy meghatározott termékeket, szolgáltatásokat csak hátrányos helyzetű embereket foglalkoztató cégek állíthassanak elő, illetve nyújthassanak. Nincs térségi feltétele. Ez jó eszköz elsősorban a megváltozott munkaképességűeket foglalkoztatók támogatására, de csak a monopolhelyzettel való visszaélést minimalizálni képes szigorú szabályok és ellenőrzés mellett.
- Szolgáltatással (képzéssel, tanácsadással, mentori támogatással, kríziskezeléssel) kombinált csoport mikrohittel, amelyet a hátrányos helyzetű kistérségekben élők, elsősorban, de nem kizárólag romák vehetnek igénybe, csoportos formában. A program sikeréhez – az első, szórványos tapasztalatok szerint – szükséges más helyi, fejlesztéspolitikai kezdeményezések jelenléte, illetve az azokkal való együttműködés. Ennek hiányában a létrehozott vállalkozások gazdasági fenntarthatósága erősen megkérdőjelezhető.

c) Állami fenntartású munkahelyek, vagyis olyan foglalkoztatási lehetőségek létrehozása és fenntartása, amelyek működését – részben, vagy egészben – folyamatosan az állam finanszírozza

Ilyen munkahelyek ma is léteznek Magyarországon, tipikus formái a védett, illetve támogatott munkahelyek a megváltozott munkaképességű embereknek; a közfoglalkoztatást megvalósító munkahelyek, a projektszerűen finanszírozott tranzit (a nyílt munkaerőpiacra átsegítő) munkahelyek, stb. A munka mellett egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak: képzést, szükség esetén egészségügyi, szociális támogatást, gondozást is.

A rendszert úgy kell átalakítani, hogy **elsősorban a nyílt munkapiaci visszatérést segítse**. Ezért a támogatás meghatározott időre szóló egyéni fejlesztési programot finanszíroz (az adott munkahely természetesen fennmaradhat, de a munkát ellátó egyének változnak). Időkorlát nélkül csak azokban az esetekben (pl. a súlyosan fogyatékos emberek foglalkoztatóhelyei esetében) nyíljon lehetőség a foglalkoztatás folyamatos finanszírozására, amikor nincs reális kilátás az egyéni helyzet, egészségi állapot, munkaképesség javulására. A **támogatást** – a munkáltató helyett – fokozatosan **az egyénekhez célszerű kötni**, átalakítani automatikusan lehívható jogosítvánnyá. Emellett az is pontosan szabályozható, hogy milyen feltételekkel kell rendelkeznie annak a munkáltatónak, aki lehívhatja a jogosítványokat.

A programszervezést-működtetést egyre inkább ki kell vonni az állami-önkormányzati körből, átadni szociális vállalkozásoknak (nonprofit módon működő alapítványoknak, egyesületeknek, szövetkezeteknek, egyéb közösségi vállalkozásoknak).

Ehhez meg kell teremteni a tartós és biztonságos finanszírozás feltételeit: meghatározni a tevékenységi kört, a folyamatosan lehívható adókedvezményeket (ez társasági adókedvezményt, esetleg mentességet, a munkáltatói terhek elengedését, vagy csökkentését, a szociális vállalkozást igénybevevők adókedvezményét, illetve ezek valamilyen kombinációját jelenti), az igénybe vehető hitelkonstrukciókat, a foglalkoztatási kötelezettséget, a foglalkoztatási időtartamokat, a rotációs elveket, stb. Ki kell dolgozni a regisztráció, a segítő intézmények, ellenőrzés rendszerét.

A folyamat elősegítésére célszerű létrehozni egy szakosodott intézmény-hálózatot. Ennek feladata lehet az is, hogy szociális vállalkozásokat és projekteket kezdeményezzen – és esetleg valósítson is meg – azokon a nagyon kedvezőtlen helyzetű, munkahely-hiányos településeken, ahol helyi szereplők erre nem képesek.

A feladat kiadható arra vállalkozó nagy civil szervezeteknek, szervezeti konzorciumoknak, 3-4 évre szóló pályázat és szerződés alapján.

- 7) **Pontos cselekvési tervet és ütemtervet kell kidolgozni a szociális gazdaság szabályainak, támogató intézményeinek kiépítésére.** Ehhez fel kell használni az európai és a magyarországi jó gyakorlatokat és tapasztalatokat (OFA programok, szociális szövetkezetek, dán termelőiskola, stb.).
- 8) **A ma működő, igen kiterjedt rendszerek (közfoglalkoztatás, vagy a munkahelyvédelmi akcióban megerősített járulékkedvezmények) csak a munkaerőpiaci támogatások és szociális gazdaság új formáinak kiépülésével és „beüzemelésével” párhuzamosan alakíthatók át.** A forrásokat széles körben szétterítő programok helyett a támogatásokat intenzívebbé kell tenni és a leghátrányosabb helyzetűekre kell koncentrálni, a közfoglalkoztatást átvezetni a szociális gazdaság keretei közé. Erre az önkormányzatokkal és a helyi szereplőkkel külön programot kell kidolgozni. A közfoglalkoztatásban részt vevők számára biztonságos, emberhez méltó munkakörülményeket kell teremteni.
- 9) A munkavállalás ösztönzésének súlyos keresleti korlátai vannak. Ezért mérlegelni, **modellezni kell, hogy mit bír el a munkaerőpiac, kikre lehet egyáltalán fogadókészség, és az milyen eszközökkel, ütemben, támogatásokkal, és költségekkel szélesíthető.**
 - a) Fokozatosan ki kell építeni egy olyan intézményt, amelyben **a munkával nem rendelkező, aktív korú emberek először az álláskeresést segítő információkkal, szolgáltatásokkal, az elérhető állásokkal találkoznak, és csak abban az esetben válnak jogosulttá az ellátásokra, ha nincs lehetőségük azonnal munkába állni.** Az intézmény alapelve, hogy az álláskeresés, az ehhez szükséges készségek megszerzése elsősorban az egyén felelőssége kell legyen, ehhez az állam - szükség esetén - támogatást nyújt, a hátrányosabb helyzetűeknek nagyobb támogatást.

A segítő intézmény elemei persze ma is léteznek: a foglalkoztatási szolgálat, az önkormányzatok és szociális intézményeik, az egészségügyi-szociális rehabilitációt támogató intézmények, stb.. Ezek fejlesztésével kell kialakítani egy összehangolt rendszert. Az önkormányzati rendszer reformjának, a reform hatásmechanizmusának a bizonytalanságai miatt az a célszerű, ha az aktív korúak ellátásaihoz fűződő

álláskeresés-ösztönzés, szolgáltatások a foglalkoztatási szolgálat megmaradó elemeinek bázisán, azok átalakításával és fejlesztésével épülnek ki.

b) Ebbe a rendszerbe fokozatosan mindenkinek be kell lépnie, aki munkavállalási korú és állami ellátást kap. A felkészülés több évet venne igénybe. Az ügyfélkör fokozatosan bővíthető, pl. a következő lépésekben:

(1) álláskeresői ellátásban részesülők,

(2) szociális segélyezettek meghatározott kor alatt,

(3) aktív korú, rokkantnyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők meghatározott kor alatt,

(4) magasabb életkorú szociális ellátottak,

(5) lehetnek olyan ellátásban részesülők (gyes, gyet, ápolási díj), akiknek lehetőséget kell adni a rendszeres kapcsolattartásra, számukra tréningeket, információs és egyéb találkozókat kell szervezni, hogy munkapiaci kapcsolataikat fenntartsák, ehhez esetleg kaphatnak ellátás-kiegészítést, költségtérítést de ez nem feltétele az ellátás folyósításának.

c) Az **álláskeresői támogatás** időtartamát (5 hónapra) és összegét (a helyettesítési rátát, vagy/és az ellátás maximumát) is emelni kell. A nyugdíj előtti álláskeresői segélyben részesülők esetében is fokozatosan érvényesíteni lehet az álláskeresői ösztönző eljárásokat, s ezzel párhuzamosan a segély összegét is indokolt felemelni.

10) A munkaerőpiaci felkészülés, belépés, a változó követelményekhez való folyamatos alkalmazkodás (ez egész életen át történő tanulás) az oktatás, képzés rendszerének teljes átalakítását igényli. Ez egy hosszú távú folyamat, a javaslatokat az MSZP oktatási programja tartalmazza, a foglalkoztatáspolitikai program is erre támaszkodik.

a) A foglalkoztatási szervezetnek fontos szerepe van abban, hogy a pályaválasztás és pályamódosítás előtt a tanulók, a szülők, illetve az állást keresők megfelelő információt szerezhessenek a munkaerő-piaci környezetről, annak várható változásáról, a képzési lehetőségekről, az egyes képzési intézményekből kikerülő elhelyezkedési és továbbtanulási lehetőségeiről. Ezért már 10-14 éves korban meg kell kezdeni pályaeorientációt, az aktuális és a várható munkaerő-piaci helyzet

ismeretéhez pedig egy széleskörűen hozzáférhető pályakövetési adatbázis szükséges.

Mind a pályaorientáció, mind a pályakövetés rendszerének kiépítése, folyamatos üzemeltetése és fejlesztése állami feladat.

b) Indokolt bevezetni egy olyan dokumentumot - munkavállalói képzési kártyát - amely a leendő munkáltató számára információt ad az egyén képesítéseiről, alapot nyújt az életpálya, továbblépés megtervezéséhez. A szakképzésben is szükség van egy - a felsőoktatáshoz hasonló - kredit-rendszer bevezetésére, amely figyelembe veszi a képzés időigényét, beszámítja a már megszerzett ismereteket (modulokat), pontosan mutatja, hogy azok milyen további képzéseknél, tevékenységeknél használhatóak fel anélkül, hogy újabb vizsgára lenne szükség. Az egyes elemeihez távlatilag az állami, munkáltatói támogatás is kapcsolható („tanulási folyószámla” indítható).

c) ***Átfogó komplex képzési szolgáltatási programot kell kidolgozni az aluliskolázott rétegek munkára, képzésre kész állapotának eléréséhez, fejlesztéséhez.*** Az egészségkárosodottak és más, halmozottan hátrányos helyzetű személyek képzéséhez tartozó kiegészítő elemekre ki kell alakítani a módszertant (egyéni képzési utakat) és a megfelelő finanszírozási konstrukciót.

d) Vissza kell állítani a szakképzési források helyi felhasználásának lehetőségeit.

11) Az a legjobb ösztönzés, ha van foglalkoztatási lehetőség és a munkaviszonyban szereshető jövedelem garanciát nyújt a szegénység ellen. Ezt is szolgálja az a célkitűzés, hogy elsősorban ***az alacsonyabb – a minimálbér és az átlagkereset közötti – kereseti kategóriákban csökkenteni kell a bérköltségeket***, méghozzá oly módon, hogy az egyéni szinten ne eredményezzen nettó jövedelemcsökkenést. Sőt az alacsony jövedelmek csökkenő terhelése széles körben lehetővé teszi a nettó keresetek növelését, illetve szinten tartását a munkáltatói bérköltség emelése nélkül.

12) A munkaerőpiaci rugalmasság előfeltétele a biztonság a munkahelyeken és a munkahely-változtatások során. Ez feltételezi ***a kollektív megállapodások és az érdekegyeztetés intézményeinek visszaállítását, megerősítését országos, munkahelyi és területi szinten egyaránt.*** Kezdeményezni kell a munkavállalók és az érdekképviseltek számára kedvezőtlen szabályok módosítását, erről induljanak meg a tárgyalások a szakszervezetekkel és a munkáltatói szervezetekkel. ***Vissza kell állítani a munkaerőpiaci***

források tripartit felügyeletét és a regionális munkaerőpiaci egyeztetések fórumait, biztosítva ezzel a foglalkoztatási források felhasználásának nyilvánosságát és a befizetők részvételét a döntésekben. Erre külön szakpolitikai programot kell kidolgozni.

- 13) A fekete-szürke foglalkoztatás elleni fellépés a baloldali foglalkoztatáspolitikának kulcseleme. A foglalkoztatás kifehéritése nélkül nem kerülhet sor a járulékterhek érzékelhető mérséklésére. A rejtett gazdaságban munkát végzők (akik zsebbe kapják fizetségüket, illetve színlelt alvállalkozói szerződés keretében dolgoznak) teljesen védtelenek egy baleset, betegség bekövetkeztekor, nem szereznek nyugdíjjogosultságot. A be nem jelentett foglalkoztatás mélyen a gazdaság működésében gyökerezik, ezért a visszaszorítására irányuló programot és cselekvési tervet a gazdasági visszaélések (korrupció, szerződéses fegyelem megsértése, körbetartozás, közbeszerzések irányítotttsága, stb.) elleni fellépéshez kapcsolódóan kell kidolgozni. **A büntetés, elrettentés (a felderítés valószínűsége és a törvény szigora) csak akkor hatékony, ha hiteles kormányzati politikával, az adók jó felhasználásával, egyértelmű és átlátható szabályozói környezettel párosulnak, amelyet a piaci szereplők elfogadnak.**

Az akcióban fontos szerepe lehet a munkáltatói és munkavállalói érdekképviseleteknek:

- a szakmai bérmegállapodásoknak, bérajánlásoknak, a megállapodások munkáltatói-munkavállalói ellenőrzésének;
- ha részt vesznek abban, hogy készüljön el egy speciális alkalmi munkavállalási formára vonatkozó javaslat, a leginkább érintett ágazatokhoz, tevékenységekhez illeszkedve (idegenforgalom-vendéglátás, építőipar, őrzés-védelem, kultúra és sport, lakossági szolgáltatások, gyermek- és idős-ellátás, stb.);
- a gazdasági kamarák irányításával sor kerül szakmai etikai kódexek kidolgozására és karbantartására, betartásának ellenőrzésére.

- 14) A legsúlyosabb helyzetekben, a válságtérsekben kiegészítő támogatásokra, megoldásokra van szükség, amelyek komplex gazdaság- és társadalomfejlesztési programokhoz kapcsolódnak. Ezeket tartalmazza a **Magyar Szocialista Párt Kelet-Magyarország és Dél-Dunántúl Programja.**

15) ***A foglalkoztatás bővítését, a foglalkoztatáspolitikai paradigmaváltását össze kell hangolni a munka világának biztonságosabbá tételét, a munkavállalók védelmét szolgáló akciókkal, átfogó intézkedésekkel.*** Ezért szakpolitikai programot kell kidolgozni:

- a Magyar Szocialista Párt bérpolitikájáról. Ez érinti a közzsférában követendő elveket, a minimálbérekkel kapcsolatos és a bértárgyalásokon követendő magatartást egyaránt;
- a munkajogi szabályok átfogó átalakításáról, a munkavállalók védelmét szolgáló, a szakszervezetek szerepét helyreállító törvények megalkotásáról;
- az érdekegyeztetés, a szociális párbeszéd intézményrendszerének újraépítéséről.

A szociális gazdaság fogalma, funkciója

Olyan kezdeményezéseket sorolunk a szociális gazdaság körébe, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra. Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magánszféra és a közintézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek,
- jövedelmet generálnak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is megjelenik,
- végül célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézségekkel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és fogyatékossgal élő emberek és más, társadalmi beilleszkedési zavarokkal küszködő személyek.

A konkrét tevékenységek egy adott ország szolgáltatási struktúrájától, lakosságának életmódjától, szükségleteitől és az adórendszerétől függően különbözőek.

Az EU Fehér Könyve (EC, 1994) példaszerűen a következőket említi:

a) Személyi szolgáltatások

- otthoni segítség idős és testileg vagy szellemileg fogyatékos embereknek
- háztartási alkalmazotti munkák: főzés, mosás, vasalás, takarítás
- gyermekfelügyelet

- tanulási nehézségekkel küszködő fiatalok korrepetálása, a problémás fiatalok szabadidő- és sportprogramjainak szervezése
- lakóházak őrzése, portaszolgálat
- vidéki, vagy a város-központoktól távol eső körzetekben boltok üzemeltetése
- főzött étel, vásárolt áruk házhoz szállítása

b) Audiovizuális szolgáltatások, új információs és kommunikációs technikák bevezetése

c) Szabadidős és kulturális programok szervezése, hagyományőrzés

d) A környezet gondozása

- elöregedett épületek felújítása, komfortosítása, őrzése
- helyi közlekedés megszervezése, kényelmesebbé, gyakoribbá, elérhetőbbé tétele (pl. mozgás-korlátozottak számára is)
- céltaxi-járatok üzemeltetése vidéki településeken belül és között
- szelektív hulladék-gyűjtés, újrahasznosítás

e) Környezetvédelem

- természetvédelmi területek gondozása
- csatornázás, csatornatisztítás
- minőségi standardok betartásának monitorozása
- energia-megtakarító eljárások elterjesztése, különösen a háztartások körében.

Olyan fogyasztóközele, helyhez és időhöz kötött tevékenységekről van itt szó, amelyek a nemzetközi piacba nem integrálhatók, s így védettek a - nemzeti munkahelyeket veszélyeztető nemzetközi - konkurenciától.

Ezeknek a szolgáltatásoknak a fejlesztése két szempontból is ígéretes: – egyfelől jobb életfeltételeket kínál a háztartásoknak, – másfelől ösztönzi és bővíti a foglalkoztatási lehetőségeket, mert olyan fogyasztó-közele, helyhez és időhöz kötött tevékenységekről van itt szó, amelyek a nemzetközi piacba nem integrálhatók, s így védettek a - nemzeti munkahelyeket veszélyeztető nemzetközi - konkurenciától. A szociális gazdaság foglalkoztatási szerepéről adat az Európai Unió 15 „rég” tagállamára vonatkozóan van

adatunk: az ezredforduló környékén közel 9 millió teljes munkaidőre átszámított állást regisztráltak ebben a szektorban, ami a foglalkoztatottak mintegy 8%-ának felelt meg.

A non-profit szervezeteknek kulcsszerepük van a szociális gazdaság kiépítésében és működtetésében. Magyarországon is van legalább 300 olyan nonprofit szervezet, amelyek alkalmas és vállalkozik is munkaerő-piaci projektek kivitelezésére. Célcsoportjaik a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő rétegek közül kerülnek ki, úgy mint a tartós munkanélküliek, etnikai kisebbségek, megváltozott munkaképességű emberek, nők, 40 éven felüliek és nem diplomás pályakezdő munkanélküliek. Ezek a szervezetek munkáltatói szerepkörüket illetően messze nagyobbak, mint a többi nonprofit szervezet. Az Európai Szociális Alap forrásainak célszerű felhasználása nélkülözhetetlenné teszi és egyben meg is erősíti a nonprofit szektort. Miért? Mert van néhány terület, ahol a nonprofit szervezetek alkalmasabbak a feladat ellátására, mint a forprofitok. Ilyenek a szociális gazdaság körébe tartozó tevékenységek: a házkörüli és személyi, a szociális és környezetvédelmi szolgáltatások, valamint a kultúra, sport és média területe. Miből származnak a nonprofit szervezetek különleges előnyei alkalmazottaik és a fogyasztók közötti bizalmi viszony létrejötté, a rugalmas munkaerő-felhasználás, továbbá az ingyenesen, vagy alacsony ráfordítással megszerezhető források tekintetében?

- Az érintettek részvételére épülő döntéshozatali struktúrából és demokratikus vezetésből, ami nemcsak a bizalmi viszonyt alapozza meg, hanem a szervezet küldetésével való azonosulást is.
- A többes tulajdonosi struktúrából, ami a fogyasztók, alkalmazottak és gyakran a helyi önkormányzat részvételét garantálja a szervezet irányításában.
- Önkéntes munkások jelenlétéből.
- Szoros kapcsolat meglétéből a helyi önkormányzattal mind a szükségletek beazonosítása, mind pedig a források rendelkezésre bocsátása tekintetében.
- A nonprofit szervezetek közötti együttműködésből, ami gyakran vezet ún. második szintű kooperációk (ernyőszervezetek) létrehozásához, ellensúlyozandó a kis méretstruktúrából adódó hátrányokat.
- Az innováció és a kísérletezés melletti elkötelezettségéből, mind a szolgáltatások választékát, mind pedig azok nyújtásának módját illetően.

A szociális gazdaságban működő nonprofit szervezetek képesek arra, hogy:

1. zéró profit mellett is nyújtsanak szolgáltatásokat,
2. serkentsék a lakossági igények fizetőképes keresletté válását, továbbá - alacsony költségeiknek köszönhetően - növeljék fogyasztóik számát és ezáltal nettó foglalkoztatásbővülést produkáljanak,
3. a kínálat differenciálásával és a költségek csökkentésével felszínre hozzák és formalizálják a rejtett szükségletek egy részét, amelyek nélkül az informális gazdaságban, vagy a családi keretek között végzett nem-fizetett munkák révén találnák meg fedezetüket.

- A mellékletben szereplő összeállítás alapja: Szociális gazdaság kézikönyv, OFA, 2007.
- A program elkészítésében az MSZP és a Táncsics Alapítvány felkérése alapján több tudományos műhely és szakértő munkájának koordinációját végezve a Policy Agenda a gazdasági és társadalompolitikai elemzésekkel foglalkozó kutató intézet működött közre.